

Personifikacja a agresja lękowa u psa. Studium przypadku Codiego

Wprowadzenie

Ingerencja człowieka w naturalne środowisko często prowadzi do zaburzenia równowagi, niezależnie od tego, czy dotyczy to przyrody, ekosystemu, gospodarki, relacji społecznych czy międzygatunkowych. Egoistyczne podejście ludzi do zwierząt znajduje odzwierciedlenie we współczesnych problemach behawioralnych, w dużej mierze wynikających z personifikacji zwierząt. Mimo rosnącej liczby publikacji dotyczących właściwego postępowania z psami brak krytycznej weryfikacji źródeł informacji może prowadzić do krzywdzenia czworonogów (Bradshaw 2013).

Świadomość wpływu różnych czynników na relacje człowieka z psem i jego zachowanie, a także zrozumienie odpowiedzialności związanej z posiadaniem i wychowaniem psa są fundamentalne dla obecnych i przyszłych właścicieli czworonogów. Zmiany nie zawsze są postrzegane przez człowieka i zwierzę w ten sam sposób; pozornie błahe sytuacje, takie jak spacer przy ruchliwej ulicy, krótkie interakcje z dziećmi czy niewielka modyfikacja codziennego rytmu, mogą znacząco wpłynąć na samopoczucie i komfort psychiczny psa.

Coraz częściej korzysta się z usług behawiorystów i szkół dla psów, jednak nie zawsze specjaliści mają odpowiednie kwalifikacje. Różnorodność metod i technik stosowanych przez behawiorystów utrudnia znalezienie odpowiedniego specjalisty. W niniejszym artykule przedstawiono badania opisujące doświadczenia z pięcioma behawiorystami stosującymi odmienne metody pracy z psem, ukazując zaskakujące skutki ich działań.

Współcześnie wzrasta liczba osób decydujących się na posiadanie psa, ale również rośnie liczba doniesień o złym traktowaniu zwierząt oraz przypadkach agresji psów

wobec ludzi (GUS 2021). Artykuł ten ma na celu ukazanie konsekwencji nieświadomej personifikacji psa dla samego zwierzęcia, jego właściciela oraz otoczenia.

Ze względu na ograniczenia objętościowe artykuł pomija szczegółowe wprowadzenie teoretyczne dotyczące typów agresji u psów, ich genezy, sposobów minimalizowania zachowań agresywnych oraz stosowania sygnałów uspokajających. Autorki uznały, że szczegółowy opis ponad dwuletniej obserwacji psa przyniesie większą wartość niż przegląd literatury przedmiotu. Zainteresowanym pogłębieniem wiedzy behawiorystycznej są polecane wybrane pozycje literatury fachowej.

Metodologia badań

W niniejszych badaniach zastosowano metodę autoetnografii, która łączy elementy autobiografii i etnografii, pozwalając na refleksyjne połączenie osobistych doświadczeń z szerszym kontekstem społecznym i kulturowym (Denzin 2014). Autoetnografia jest metodą jakościową, która umożliwia badaczowi analizę własnych doświadczeń w celu zrozumienia szerszych zjawisk społecznych.

Autoetnografia polega na systematycznej analizie osobistych doświadczeń badacza, które są osadzone w kontekście kulturowym i społecznym. Metoda ta jest szczególnie przydatna w sytuacjach, gdy badacz jest bezpośrednio zaangażowany w badane zjawisko, co pozwala na głębsze zrozumienie emocji, motywacji i znaczeń przypisywanych tym doświadczeniom (Creswell 2017, Ellis 2004).

W kontekście badań nad relacjami człowieka ze zwierzęciem domowym autoetnografia umożliwia:

- głęboką refleksję nad własnymi doświadczeniami i interakcjami ze zwierzęciem,
- analizę emocji i reakcji, zarówno właściciela, jak i zwierzęcia,
- zrozumienie wpływu czynników kulturowych i społecznych na postrzeganie i traktowanie zwierząt.

Metoda ta pozwala na połączenie perspektywy pierwszoosobowej z analizą teoretyczną, co zwiększa wiarygodność i autentyczność badań (Creswell 2013).

Opis przypadku

Podmiotem badań jest trzyletni buldog francuski o imieniu Codi, zakupiony w hodowli i przygarnięty przez właścicieli 4 kwietnia 2020 r. w wieku sześciu tygodni. Do pierwszego roku życia rozwój i zachowanie psa nie budziły niepokoju. Jednak ten okres okazał się kluczowy dla dalszych wydarzeń.

Problemy badawcze

Sformułowano następujące problemy badawcze:

1. Jakie czynniki otoczenia i sytuacje wpływają na wystąpienie agresji lękowej u psa?
2. Czy agresja lękowa u psa nasila się lub zmniejsza w zależności od interakcji z otoczeniem i właścicielem?
3. Jakie metody i techniki behawiorystyczne są skuteczne w łagodzeniu objawów agresji lękowej?

Przebieg badania i obserwacje

Problem agresji pojawił się w kwietniu 2021 r., dwa miesiące po wprowadzeniu się do domu starszej kobiety, poruszającej się o lasce i cierpiącej na nieuleczalną chorobę. Pojawienie się nowej osoby „w stadzie” oraz związane z nią zamieszanie spowodowało zmianę zachowań u psa. Pojawiły się następujące objawy:

- drapanie ścian: Codi zaczął intensywnie drapać ściany w domu, co może być oznaką stresu i próby rozładowania napięcia,
- lizanie łap: kompulsywne lizanie łap wskazuje na wysoki poziom lęku i niepokoju,
- wybieranie centralnych miejsc w domu do wypoczynku: pies często kładł się w przejściach między pokojami, na korytarzu czy w innych strategicznych miejscach, co może świadczyć o potrzebie kontrolowania otoczenia,
- histeryczne reakcje na pozostawienie go samego ze starszą kobietą: płacz, szczenie, ucieczka, podążanie za właścicielami krok w krok.

W kwietniu 2021 r. Codi po raz pierwszy zaatakował w korytarzu i ugryzł starszą kobietę, gdy ta wychodziła z łazienki. Właściciele uznali to za incydent i nie podjęli natychmiastowych działań, poza uważniejszym obserwowaniem relacji między psem a starszą kobietą. Sytuacja ulegała jednak pogorszeniu. Kobieta spędzała czas na kanapie w dużym pokoju, a pies przebywał z właścicielką w innym pomieszczeniu. Gdy kobieta potrzebowała pomocy, wołała właścicielkę psa, która w pośpiechu do niej biegła. Codi zaczął kojarzyć krzyk kobiety z koniecznością interwencji i reagował agresją, atakując starszą osobę. Dom stał się miejscem napięcia i stresu. Właściciele próbowali uniemożliwić psu dostęp do kobiety, tworząc bariery i ograniczenia. Negatywne emocje narastały, dochodziło do kłótni i konfliktów rodzinnych. W czerwcu 2021 roku, po przeniesieniu kobiety do hospicjum, Codi zaczął atakować właściciela, szczególnie gdy ten przebywał na kanapie – miejscu wcześniej zajmowanym przez starszą kobietę. Pies przestał ograniczać swoje ataki do konkretnego miejsca czy sytuacji; agresja mogła być wywołana ruchem, spojrzeniem czy innym z pozoru błahym bodźcem.

Interwencje behawiorystyczne

Behawiorysta A: Pierwsza próba współpracy miała miejsce w czerwcu 2021 r. Behawiorysta A zastosował metodę prowokacji, używając rękawa do ćwiczeń z psami bojowymi i komendy „fe”. Zalecił użycie dławika (łańcucha zaciskowego), który pies miał nosić całą dobę. Metody te okazały się nieskuteczne i szkodliwe dla psa, który zaczął wykazywać oznaki cierpienia i dyskomfortu. Współpraca zakończyła się po pierwszym spotkaniu.

Behawiorysty B i C: W lipcu 2021 r. właściciele nawiązali współpracę z kolejnymi specjalistami. Podczas godzinnej wizyty nie zaproponowano konkretnych ćwiczeń ani rozwiązań. Interwencja nie przyniosła żadnych efektów, a agresja Codiego nasiliła się następnego dnia, kiedy to pies zaatakował właściciela siedem razy.

Behawiorystka D: W sierpniu 2021 r. rozpoczęto współpracę z behawiorystką D, która prowadziła szkolenia na placu treningowym. Zastosowała trening posłuszeństwa polegający na nauce komend, takich jak: „waruj”, „do mnie”, „noga” itp. Pies miał być głodzony przez cały dzień przed treningiem, aby zwiększyć jego motywację. Dodatkowo wprowadzono farmakoterapię (Seronil) oraz zalecenie użycia linki z pętlą do duszenia psa w momencie ataku aż do wystąpienia „litości w oczach”. Metody te były traumatyczne dla rodziny i nie przyniosły poprawy. Współpraca zakończyła się z powodu ryzyka zarażenia się chorobą od psów behawiorystki.

Behawiorystka E: W lutym 2022 r. nawiązano współpracę online z behawiorystką E. Skupiła się ona na teorii, zalecając badania medyczne psa, zmianę leków (Cital, Gabapentin) oraz dostarczając materiały edukacyjne. Brak bezpośredniej interakcji między behawiorystką a Codim oraz trudności w samodzielnej pracy właścicieli z psem doprowadziły do zakończenia współpracy po czterech tygodniach.

Behawiorystka Iga Sozoniuk: W kwietniu 2022 r. rozpoczęto współpracę z Igą Sozoniuk, która zastosowała metodę opartą na budowaniu pozytywnych relacji z psem. Behawiorystka zdiagnozowała, że Codi jest przebudźcowany, żyje w stresie i nie ma ustalonych rytuałów ani procedur. Zaleciła:

- wprowadzenie klatki kennelowej jako bezpiecznego miejsca dla psa,
- pracę nad spokojem i opanowaniem emocji poprzez krótkie, codzienne treningi,
- zmianę sposobu żywienia: posiłki jako nagroda za dobrze wykonane ćwiczenia,
- zapewnienie psu stałych rytuałów i procedur dnia codziennego,
- edukację właścicieli w zakresie mowy ciała psa i prawidłowych reakcji na jego sygnały (Rugaas 2009).

Analiza doświadczeń

Zastosowanie autoetnografii pozwoliło na:

- głęboką refleksję nad własnymi błędami, takimi jak personifikacja psa i niezrozumienie jego potrzeb,

- identyfikację czynników stresogennych, takich jak obecność nowej osoby w domu, brak stabilności i rutyny,
- zrozumienie wpływu nieodpowiednich metod behawioralnych na pogłębienie problemu,
- rozwinięcie empatii i lepszego zrozumienia perspektywy zwierzęcia.

Wnioski z zastosowania autoetnografii

Autoetnografia umożliwiła właścicielom:

- świadome zaangażowanie w proces zmiany i poprawy relacji z psem,
- krytyczną ocenę wcześniejszych interwencji behawioralnych i ich wpływu na psa,
- zrozumienie konieczności wprowadzenia struktury, rutyny i zaspokojenia podstawowych potrzeb psa.

Podsumowanie

Praca z Codim trwa do dziś. Właściciele starają się zaspokajać wszystkie potrzeby psa, wprowadzając stałe godziny spacerów, codzienne treningi oraz aktywności wyciszające, takie jak żucie czy gryzienie. Pies uczestniczy w treningach posłuszeństwa i socjalizuje się z innymi psami pod okiem behawiorysty. Poznanie bodźców i czynników wpływających na zachowanie psa znacznie poprawiło komfort życia rodziny. Ataki agresji zdarzają się bardzo rzadko, a właściciele nauczyli się rozpoznawać i interpretować sygnały wysyłane przez psa. Praca z różnymi behawiorystami pokazała, jak trudną i wymagającą drogę muszą przejść zarówno człowiek, jak i zwierzę, aby wzajemnie zrozumieć swoje intencje i potrzeby.

Znaczenie badań

Niniejsze badania podkreślają konieczność zrozumienia potrzeb psa i unikania personifikacji w relacji człowiek–zwierzę. Wykazano, że niewłaściwe metody behawioralne mogą pogłębiać problem agresji lękowej. Zastosowanie odpowiednich technik, opartych na pozytywnym wzmocnieniu i zrozumieniu psiej psychiki, przynosi pozytywne rezultaty. Wyniki te mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia problemu agresji u psów i stanowić cenną wskazówkę dla właścicieli oraz specjalistów pracujących z psami.

Odpowiedzi na problemy badawcze

Czynniki wpływające na agresję lękową: obecność nowej osoby w domu, zmiany w otoczeniu, brak stabilności i rutyny, niezaspokojone potrzeby psa, nieodpowiednie reakcje właścicieli.

Zmiany agresji w zależności od interakcji: agresja nasilała się przy braku struktury dnia, stresie i nieodpowiednich metodach behawioralnych; zmniejszała się przy wprowadzeniu rutyny, zrozumieniu potrzeb psa i właściwych interakcjach.

Skuteczne metody behawiorystyczne: podejście oparte na pozytywnym wzmocnieniu, wprowadzenie klatki kennelowej, zapewnienie stałych rytuałów, edukacja właścicieli w zakresie mowy ciała psa.

Literatura

- Bradshaw J.S., 2013, *Zrozumieć psa. Jak być jego lepszym przyjacielem*, tłum. E. Abłamowicz, Warszawa: Czarna Owca.
- Creswell J.W., 2013, *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, tłum. J. Gilewicz, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Denzin N.K., 2014, *Interpretive Autoethnography*, Los Angeles: Sage.
- Ellis C., 2004, *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*, Walnut Creek (CA): AltaMira Press.
- GUS, 2021, *Ochrona środowiska 2021*, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Rugaas T., 2009, *Sygnały uspokajające. Jak psy unikają konfliktów*, tłum. M. Grossman-Kliber, Łódź: Galaktyka.

Streszczenie

Agresja lękowa u psów stanowi istotny problem behawioralny nasilający się w obecnych czasach w bardzo szybkim tempie. Jej pojawienie się wpływa nie tylko na dobrostan zwierzęcia, ale również na relacje człowiek–pies. Niniejszy artykuł skupia się na zrozumieniu przyczyn agresji, poznaniu wpływających na nią czynników, a także na proponowanych strategiach działania. Analiza ponad dwuletnich badań prowadzi do ciekawych konkluzji. Życie ze zwierzęciem udomowionym, w opisywanym przypadku – psem, nie zawsze przebiega zgodnie z oczekiwaniami. Częste przekonanie o bezproblemowym wychowaniu i dostosowaniu zwierzęcia do ludzkiej rodziny jest błędne. Artykuł pozwoli zrozumieć, do czego może doprowadzić niewłaściwe, aczkolwiek nieświadome prowadzenie psa, zwłaszcza personifikacja i jej konsekwencje dla czworonoga, jego przewodnika i otoczenia. Przeprowadzone badania z pewnością stanowią również będą ostrzeżenie dla obecnych i przyszłych właścicieli psów, ukazując, do jakiej tragedii może doprowadzić niezamierzony egoizm, brak wiedzy o genetyce, specyfice i historii rasy, potrzebach zwierzęcia i różnicy gatunkowej.

Słowa kluczowe

agresja lękowa, pies, relacja pies–człowiek, personifikacja psa, behawiorystyka

Summary

Personification and Anxiety-Related Aggression in Dogs: The Case Study of Cody

Fear aggression in dogs is a significant behavioral problem that is escalating very quickly these days. Its appearance affects not only the animal's well-being, but also the human–dog relationship. This article focuses on understanding the causes of aggression, learning about the factors influencing it, as well as on proposed action strategies. The analysis of over two years of research leads to interesting conclusions. Life with a domesticated animal, in the case described – a dog, does not always have to and does not always go as expected. The common assumption that an animal can be raised and adapted to a human family without any problems is wrong. The proposed article will help you understand what bad, albeit unconscious, dog behavior can lead to, with emphasis on personification and its consequences for the dog, its handler and the environment. The research carried out will certainly also serve as a warning to current and future owners, showing what tragedy unintentional selfishness and lack of knowledge about the genetics, specificity and history of the breed, its needs and species differences can lead to.

Keywords

fear aggression, dog, dog–human relationship, dog personification, behaviorism